

УДК 342.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.1.49>

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБОРОННИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Швидка Т.І.,

*докторка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри господарського права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,*

адвокат

ORCID: 0000-0002-6152-2705

e-mail: Raketa7770@gmail.com

Швидка Т.І. Особливості державного регулювання оборонних закупівель.

Стаття присвячена розгляду державного регулювання у сфері публічних закупівель, зокрема в оборонно-промисловому комплексі. Основний закон, що визначає базові принципи та механізми здійснення закупівель є Закон України «Про публічні закупівлі». Проте на період воєнного стану було внесено багато змін в процедурах та механізмах здійснення публічних закупівель, зміни були вже внесені неодноразово, шляхом прийняття окремих законів та підзаконних нормативно-правових актів. У статті проаналізовано особливості застосування механізмів публічних закупівель в окремих галузях економіки, зокрема оборонно-промисловому комплексі. Аргументовано необхідність модернізації та удосконалення процедур закупівлі для вдалого та дієвого дотримання принципів конкуренції та подолання корупції, та інших принципів, передбачених законодавством. Проаналізовано механізми проведення процедур закупівель як один із ключових елементів підвищення ефективності державної економічної політики, що базується, зокрема, на засадах добросовісної конкуренції, відкритості та прозорості, недискримінації учасників, об'єктивності та неупередженості оцінки тендерних пропозицій.

Обґрунтовано, що важливим є запозичення міжнародного досвіду проведення закупівель для забезпечення відповідності національного законодавства законодавству ЄС. Питання забезпечення належного рівня обороноздатності України в умовах протидії повномасштабної військової агресії на території України з боку РФ стоїть досить гостро. Нагальною потребою держави сьогодні є забезпечення раціонального витрачання бюджетних коштів та ефективне функціонування і розвиток системи державних оборонних закупівель. Доведено, що механізм перерозподілу бюджетних коштів повинен мати максимально прозорий порядок організації і порядок виконання укладеного договору про закупівлю, що у випадку оборонних закупівель передбачає зменшення кількості закритих закупівель, надмірної засекреченості, збільшення конкурентних процедур у закупівлях імпортової продукції і послуг, подальше удосконалення ціноутворення, скасування обмежень прибутку, врахування інфляції та вартості життєвого циклу.

Аргументовано, що врахування фізичних, економічних й інформаційних безпекових вимог є вкрай важливим. Мова йде про дотримання принципів захищеності замовників від воєнних загроз, забезпечення спрощення проведення публічних закупівель за рахунок скорочення строків проведення процедури закупівлі та спрощення вимог до учасників процедури, результативність процесу закупівель й ефективність використання коштів, насамперед через залучення до тендерів вітчизняних підприємств і забезпечення розвитку внутрішнього ринку, стійкості й обороноздатності.

Ключові слова: публічні закупівлі, оборонно-промисловий комплекс, оборонні закупівлі, тендер, механізми закупівель, бюджетні кошти, воєнний стан.

Shvydka T.I. Features of state regulation of defense procurements.

The article is devoted to the consideration of state regulation in the field of public procurement, in particular in the defense-industrial complex. The main law defining the basic principles and mechanisms

of procurement is the Law of Ukraine «On Public Procurement». However, during the period of martial law, many changes were made in the procedures and mechanisms of public procurement, changes were already made more than once, through the adoption of separate laws and by-laws. The article analyzes the peculiarities of the application of public procurement mechanisms in certain sectors of the economy, in particular the defense-industrial complex. The necessity of modernization and improvement the procurement procedures for successful and effective compliance with the principles of competition and overcoming corruption, and other principles stipulated by legislation, is argued. Mechanisms for conducting procurement procedures are analyzed as one of the key elements of increasing the effectiveness of state economic policy, which is based, in particular, on the principles of fair competition, openness and transparency, non-discrimination of participants, objectivity and impartiality of evaluation of tender offers.

It is substantiated that it is important to borrow international procurement experience to ensure compliance of national legislation with EU legislation. The issue of ensuring the appropriate level of defense capability of Ukraine in the conditions of countering full-scale military aggression on the territory of Ukraine by the Russian Federation is quite acute. A pressing challenge now is to ensure the rational spending of budget funds and the effective functioning and development of the state defense procurement system. It has been proven that the mechanism for the redistribution of budget funds should have the most transparent order of organization and the order of execution of the concluded procurement contract, which in the case of defense procurement involves reducing the number of closed procurements, excessive secrecy, increasing competitive procedures in the procurement of imported products and services, further improving pricing, canceling profit limits, accounting for inflation and life cycle cost.

It is argued that consideration of physical, economic and informational security requirements is extremely important. It is about compliance with the principles of protecting customers from military threats, ensuring the simplification of public procurement by reducing the terms of the procurement procedure and simplifying the requirements for procedure participants, the effectiveness of the procurement process and the efficiency of the use of funds, primarily through the involvement of domestic entrepreneurs in tenders and ensuring the development of the domestic market, stability and defense capability.

Key words: public procurement, defense-industrial complex, defense procurement, tender, procurement mechanisms, budget funds, martial law.

Вступ. Державне регулювання сфери публічних закупівель є важливим механізмом економічної політики держави. Функціонування інституту публічних закупівель має відбуватися за чіткими і зрозумілими правилами, що прописані в законодавстві. Реалії сьогодення вимагають особливої уваги до належності здійснення процедур закупівель, особливо у критично важливих сферах.

Постановка проблеми. Сфера публічних закупівель потребує особливого державного регулювання. Адже мова йде про витрачання державних коштів. На сучасному етапі в Україні відбувається активне реформування економіки в цілому, у тому числі системи державних закупівель. Система публічних закупівель перебуває в процесі постійної модернізації з метою покращення та удосконалення. Основний акцент робиться не лише на забезпеченні прозорості та чесності в процесі закупівель, але й на впровадженні механізмів підтримки національного виробника. Механізм проведення процедур закупівель має бути одним із ключових елементів підвищення ефективності державної економічної політики та базуватися, зокрема, на засадах добросовісної конкуренції, відкритості та прозорості, недискримінації учасників, об'єктивності та неупередженості оцінки тендерних пропозицій, а разом з цим запобігати проявам корупції у сфері державних закупівель. У сферах господарювання, які відносяться до державного регулювання закупівель, існують особливі порядки, що визначають правила проведення закупівельних процедур. Це може стосуватися, наприклад, оборонно-промислового комплексу, енергетики, транспорту чи інших стратегічно важливих галузей.

Аналіз останніх досліджень. Питанню правового забезпечення та регулювання публічних закупівель присвятили свої праці такі вчені як В.К. Малолітнева, Я.В. Петруненко, А.О. Сошніков, А.О. Олефір, М.П. Присяжнюк та інші. Вчені розглядають даний інститут з точки зору адміністративно-правового аспекту та господарсько-правового. Проте на сьогодні актуальними залишаються питання саме регулювання та удосконалення інституту публічних закупівель на період

воєнного стану, а також боротьби із корупційними схемами в цій сфері. На жаль сфера публічних закупівель залишається вкрай корумпованою, та рідко забезпечуються усі принципи здійснення закупівель, перелічені у Законі «Про публічні закупівлі».

Мета статті – аналіз нормативно-правової бази регулювання сфери публічних закупівель, а також особливостей у період воєнного часу та регулювання закупівель у певних галузях економіки, зокрема оборонно-промислового комплексу. Також важливим є врахування нововведень, пов'язаних із забезпеченням правового режиму воєнного стану, а також аспектів, що стосуються закупівель для гарантованого задоволення потреб у обороні.

Вклад основного матеріалу. Публічні закупівлі – це придбання державою товарів, робіт та послуг для виконання покладених на неї функцій. В Україні публічні закупівлі регулюються Законом України «Про публічні закупівлі» [1], який встановлює стандарти та процедури закупівель, базуючись на принципах чесної конкуренції, недискримінації, максимальної економії, ефективності, пропорційності, прозорості, запобігання корупції та об'єктивного та неупередженого визначення переможця закупівлі. Головна мета Закону – забезпечення ефективних та прозорих закупівель, створення конкурентного середовища в сфері публічних закупівель, запобігання корупції та розвиток чесної конкуренції. Ключовим моментом при проведенні закупівель є дотримання умов конкурентного відбору переможця закупівель, усунення можливості перемоги «по-трібних» учасників та подолання корупції і спекуляцій. Нині існує необхідність розроблення механізму запобігання виникненню корупційних ризиків в електронній комерції сфери публічних закупівель [2].

Державні установи повинні здійснювати закупівлі відповідно до особливих вимог конфіденційності та безпеки, а також з урахуванням національних інтересів. Такі процедури можуть включати обмеження доступу до інформації про закупівлі, визначення конкретних умов угоди та контроль за дотриманням умов угоди.

Ці спеціальні процедури державного регулювання закупівель спрямовані на забезпечення національної безпеки, захист важливих об'єктів інфраструктури та ефективне використання державних ресурсів. Вони регулюються спеціальними законами та мають на меті запобігти можливим загрозам для країни внаслідок недбалого чи необгрунтованого проведення процедур закупівель.

19.10.2022 набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 № 1178 «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування» (далі – постанова № 1178, Особливості) [3], прийнята відповідно до пункту 3–7 розділу X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про публічні закупівлі».

Отже, з 19.10.2022 на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування, замовники, що зобов'язані здійснювати публічні закупівлі товарів, робіт і послуг відповідно до Закону, проводять закупівлі відповідно до Закону з урахуванням цих Особливостей.

Особливості містять низку положень, які направлені на оперативне та швидке, ефективне та гнучке забезпечення потреб замовників в умовах воєнного стану шляхом проведення закупівель в прозорий та конкурентний спосіб із використанням механізмів та інструментів закупівель, реалізованих в електронній системі закупівель (далі – ЕСЗ). [4]

У період дії воєнного стану вкрай важливим є забезпечення належного здійснення оборонних закупівель. Бо їх значущість є очевидною:

державні витрати на оборону є пріоритетними і нині зросли до 50% від усіх бюджетних видатків. Це не зменшує потреби дотримуватися загальних принципів проведення публічних закупівель: відкритості та прозорості, максимальної економії, ефективності, недискримінації учасників та конкурентності. Натомість варто враховувати фізичні, економічні й інформаційні безпекові вимоги, тобто забезпечення захищеності замовників від воєнних загроз. Також не можна оминати нагальне питання спрощення процедур, зокрема мова йде щодо вимог до учасників, скорочення строків проведення процедури закупівлі, зменшення кількості документів, потрібних замовнику від учасників процедури закупівлі тощо. Все це зумовлює вдосконалення та результативність процесу закупівель й ефективність використання коштів, насамперед через залучення до тендерів вітчизняних підприємств і забезпечення розвитку внутрішнього ринку, стійкості й обороноздатності.

Закон України «Про публічні закупівлі» визначає правові й економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави, територіальних громад та об'єднаних територіальних громад. Відповідно до частини четвертої статті 3 Закону відносини, пов'язані із сферою публічних закупівель, регулюються виключно цим Законом, крім винятків, встановлених цим Законом. Тож 10.09.2022 набув чинності Закон України № 2526-IX від 16.08.2022 «Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та інших законодавчих актів України щодо здійснення оборонних та публічних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану» [5], метою якого є забезпечення оперативного здійснення оборонних і публічних закупівель для належного забезпечення потреб, пов'язаних з обороною і виконанням завдань держави в період повномасштабної війни. Пізніше розділ X «Прикінцеві та перехідні положення» доповнено пунктом 3-7, яким встановлено, що на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування особливості здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених цим Законом, визначаються Кабінетом Міністрів України із забезпеченням захищеності таких замовників від воєнних загроз. Згідно із Законом договори про закупівлю, державні контракти, укладені до набрання чинності цього Закону, продовжують діяти до їх повного виконання відповідно до умов, на яких вони були укладені, або до розторгнення. Водночас у розділі X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону встановлено, що на період дії правового режиму воєнного стану в Україні в разі здійснення замовником закупівлі без використання електронної системи закупівель, якщо вартість закупівлі від 50 тисяч гривень, замовник оприлюднює в електронній системі закупівель звіт щодо договору про закупівлю, укладеного без використання електронної системи закупівель, протягом 10 робочих днів з дня укладення такого договору. Замовники можуть не публікувати інформацію про своє місцезнаходження та/або місцезнаходження постачальників (виконавців робіт і надавачів послуг), та/або місце постачання товарів, виконання робіт чи надання послуг, якщо поширення такої інформації становить небезпеку для замовника та/або постачальників (виконавців робіт і надавачів послуг). До особливостей здійснення публічних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану відноситься накладання зобов'язань на замовника здійснювати публічні закупівлі товарів, робіт і послуг відповідно до зазначеного Закону з урахуванням особливостей, якими передбачено можливість планування закупівлі за наявною потребою, а також права ділити предмет закупівлі на частини з метою уникнення проведення процедури закупівлі за допомогою відкритих торгів/використання електронного каталогу.

Особливості передбачають відміну переговорної процедури, немає відкритих торгів з публікацією англійською мовою, відкриті торги тепер можуть відбутись, якщо пропозицію подасть навіть 1 учасник, замовник може дозволити учасникам подавати пропозицію вище очікуваної вартості, необов'язковість кваліфікаційних критеріїв та заборона/обов'язковість їх вимагати в залежності від предмета закупівлі, додаткові підстави для відхилення, можливість підвищувати ціну більше ніж на 10% в разі коливання цін на ринку та змінені деякі підстави для внесення змін в договір та інше.

Також нормативно-правовим актом в сфері закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення для забезпечення потреб сектору безпеки і оборони є Закон України «Про оборонні закупівлі», який, на сьогодні, також більшістю своїх норм регулює відносини в цій сфері у звичайних умовах господарювання. Вказаний Закон визначає загальні правові засади планування, порядок формування обсягів та особливостей здійснення закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення для забезпечення потреб сектору безпеки і оборони, а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони, а також порядок здійснення державного і демократичного цивільного контролю у сфері оборонних закупівель. Метою Закону України «Про оборонні закупівлі» є визначення правових засад для забезпечення матеріально-технічних і наукових потреб сектору безпеки і оборони держави шляхом ефективного та прозорого здійснення оборонних закупівель із дотриманням заходів захисту національних інтересів, створення конкурентного середовища, запобігання корупції у сфері оборонних закупівель, розвитку добросовісної конкуренції, а також ефективного та прозорого планування, реалізації і контролю за здійсненням оборонних закупівель.

Останніми нововведеннями Кабінету Міністрів України запроваджені зміни, якими затверджені особливості здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та про-

тягом 90 днів з дня його припинення або скасування»: відхилення пропозицій постачальників товарів російського та білоруського походження, а також компаній, у яких понад 10% акцій належить громадянам рф та/або білорусі; скорочення переліку винятків, коли дозволяється укласти прямі договори без тендера, із вимогою оприлюднювати більше інформації про прямі закупівлі; розширення переліку випадків обов'язкового використання Prozorro; передбачено, що умовами опублікування замовниками протягом 10 днів звіту про виконання договору про закупівлю в електронній системі закупівель є сума понад 50 тисяч гривень; уточнено, яку інформацію щодо назв і місцезнаходження замовники можуть не публікувати в річних планах закупівель та в оголошенні про торги в разі, якщо така інформація загрожує безпеці; зобов'язано публікувати тексти договорів та додатки до них у разі закупівель без застосування Prozorro, але при цьому дозволено приховати чутливу інформацію про постачальника, адресу постачання, якщо така інформація загрожує безпеці.

У сфері оборони замовниками певної частини продукції і послуг є 16 «силових структур» та підприємства й установи оборонно-промислового комплексу, тож закупівлі оборонної продукції і послуг становлять державну таємницю, здійснюються за процедурами: переговорів і поетапних переговорів при закритих закупівлях, торгів з обмеженою участю; спрощених торгів із застосуванням електронної системи закупівель; спрощеного відбору без застосування електронної системи закупівель.

Питання забезпечення належного рівня обороноздатності України в умовах протидії повномасштабної військової агресії на території України з боку рф стоїть досить гостро. В зв'язку з цим, з позицій виконання завдання підвищення рівня спроможностей сил оборони країни та забезпечення раціонального витрачання бюджетних коштів ефективного функціонування та розвитку системи державних оборонних закупівель є нагальною потребою держави.

Проблема приведення системи оборонних закупівель до сучасних вимог ринкової економіки та для гармонізації законодавства України з оборонних закупівель із положеннями Директиви 2009/81/ЄС [6] залишається надалі стратегічною ціллю і потребує підготовки пакета підзаконних актів для імплементації Закону України «Про оборонні закупівлі». ЄС впровадить окремі вимоги до процедур публічних закупівель шляхом прийняття ряду директив з метою досягнення стратегічних цілей ЄС та забезпечення при цьому найбільш ефективного використання публічних коштів [7].

Особливості здійснення оборонних закупівель визначаються здебільшого процедурними аспектами закупівель, а не зміною основних засад їх здійснення. На період дії правового режиму воєнного стану процедури реалізації оборонних закупівель визначає Постанова Кабінету Міністрів України № 1275 [8]. За її нормами державні замовники закуповують більшість товарів, робіт і послуг без застосування конкурентних процедур, визначених Законами України «Про оборонні закупівлі» та «Про публічні закупівлі», укладаючи натомість прямі договори. Винятками є деякі товари, які з 1 січня 2023 року мають закуповувати через рамкові угоди. Але зазначений функціонал в електронній системі Prozorro ще не працює.

Процедура державних оборонних закупівель складна й неоднозначна, тому що предмет закупівлі охоплює безліч потреб: в простих товарах (канцелярське приладдя тощо) до розроблення науково-дослідних проєктів і зведення різних будівельних об'єктів, виготовлення озброєння і техніки – так і сама організація її проведення. Залежно від специфіки закупівель і конкретної ситуації розрізняють 12 ризиків (за можливістю виникнення корупції) і в умовах обмеженої прозорості процесів закупівель украї важко виявляти правопорушення на ранніх стадіях. Варто зазначити, що в нашій державі розширюється практика застосування публічних закупівель у сфері оборони для укладання договорів з компаніями приватного сектора й іноземної юрисдикції. Це зумовлено потребою найповнішого і найефективнішого задоволення потреб сфери оборони в послугах, роботах, обладнанні, паливно-мастильних матеріалах, речовому майні, спорядженні й одязі в умовах відсутності/нечисельності інституційних одиниць державного сектора й динамічним розвитком інституцій інших форм власності на ринку робіт, послуг і продукції цивільного, подвійного й оборонного призначення. В умовах війни суб'єкти оборонного сектора найбільше постраждали, оскільки ставали першочерговими цілями і їх неможливо перенести, вони також обмежували свою діяльність через знищення важливої інфраструктури, зміну логістичних ланцюжків, проблеми із сировиною, матеріалами і комплектуванням, а також браком персоналу. Крім того, деякі суб'єкти господарювання припинили ведення господарської діяльності, оскільки значно залежали від критичного імпорту.

Водночас, погоджуючись із думкою фахівців у цій сфері, публічні закупівлі як механізмом перерозподілу бюджетних коштів, який повинен мати максимально прозорий порядок організації і порядок виконання укладеного договору про закупівлю, що у випадку оборонних закупівель передбачає зменшення кількості закритих закупівель, надмірної засекреченості, збільшення конкурентних процедур у закупівлях імпортової продукції і послуг, подальше удосконалення ціноутворення, скасування обмежень прибутку, врахування інфляції та вартості життєвого циклу. Значно зменшувати корупційні ризики, сприяти об'єктивності оцінювання, відбору виконавців та інформаційному забезпеченню проведення закупівель. Усі ці функції покладено на спеціальний реєстр Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України.

Висновки. Особливі порядки державного регулювання закупівель в окремих сферах господарювання є необхідними для забезпечення національної безпеки, захисту стратегічних об'єктів і оптимального використання державних ресурсів. Ці порядки передбачають спеціальні вимоги щодо конфіденційності, безпеки та національних інтересів при здійсненні закупівельних процедур. Вони регулюються відповідним законодавством і мають на меті запобігання можливим загрозам для країни в результаті недбалого або необгрунтованого проведення закупівель. Такі порядки є важливим елементом державної політики у сферах, які мають стратегічне значення для країни.

Перспективність правового регулювання публічних та оборонних закупівель під час воєнного стану має повернутися в русло Закону України «Про публічні закупівлі» та Закону України «Про оборонні закупівлі». Необхідність першочергових змін має відбуватися щодо спрощення організації та здійснення окремих процедур закупівель; щодо актуалізації порогів закупівель; щодо користування державними інформаційно-телекомунікаційними системами; щодо вдосконалення процедури оскарження в процесі здійснення закупівель; щодо проведення процедур закупівель в умовах загрози виникнення надзвичайної ситуації; щодо особливостей регулювання закупівель у разі встановлення спеціальних режимів господарювання; щодо вдосконалення правового регулювання предмету закупівель; щодо посилення контролю та відповідальності за порушення законодавства у сфері закупівель, забезпечення належного захисту прав учасників закупівель; щодо спрощення окремих процедур закупівлі; щодо забезпечення прозорості закупівель; щодо посилення державного фінансового контролю; щодо спрощення організації та здійснення закупівель; щодо окремих функцій Уповноваженого органу, який здійснює регулювання та реалізує державну політику у сфері закупівель; щодо забезпечення умов для виконання договорів про закупівлю робіт та послуг тощо.

На якість і наповнення нормативно-правової бази закупівель у сфері оборони впливає перманентна трансформація цього сектора, що зумовлює відсутність належних практик і процедур регулювання відносин та захисту прав в умовах воєнного стану і швидких соціально-економічних змін. Погоджуючись із думкою фахівців та науковців, можна стверджувати, що Україна щодо проведення публічних закупівель спирається на міжнародний досвід та прагне забезпечити відповідність національного законодавства законодавству ЄС.

Особливості здійснення оборонних закупівель визначаються здебільшого процедурними аспектами закупівель, а не зміною основних засад їх здійснення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19?find=1&text=уповноважений+орган#w1_7.
2. Швидка Т.І. Публічні закупівлі в системі господарсько-правових відносин. Аналітично-порівняльне правознавство. № 4. 2023. С. 214–219 DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.34>. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/287238/281152>.
3. Постанова КМУ «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України “Про публічні закупівлі”, на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування» від 12 жовтня 2022 р. № 1178. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-п#Text>.
4. Роз'яснення щодо особливостей здійснення публічних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану від MEPT. URL: <https://infobox.prozorro.org/articles/roz-yasnennya->

shchodo-osoblivostey-zdiysnennya-publichnih-zakupivel-na-period-diji-pravovogo-rezhimu-voennogo-stanu-vid-mertu.

5. Закон України “Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та інших законодавчих актів України щодо здійснення оборонних та публічних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану» № 2526-IX від 16.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2526-20#Text>.
6. Закон України «Про оборонні закупівлі» від 17 липня 2020 року № 808-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-IX#Text>.
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану» від 11 листопада 2022 р. № 1275 Директиви 2009/81/ЄС. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/510216__756944.
8. Швидка Т.І. Халецька К.К. Шлях Європейського Союзу в регулюванні публічних закупівель. Юридичний науковий електронний журнал. № 5, 2023. с. 157–160. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-5/38>. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2023/38.pdf.
9. Внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» стосовно локалізації виробництва товарів: вимога часу чи вимушений крок. Юридичний науковий електронний журнал № 1. 2023. С. 170–173. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2023/39.pdf.